

Козачина Анна Меружанівна,
здобувачка кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Декларування недостовірної інформації істотним чином впливає на економічну складову держави та авторитет органів державної влади. Корупція є загрозою національній безпеці кожної держави та призупиняє демократичний розвиток країни. Сталість демократичного розвитку України значною мірою залежить від реалізації принципів законності та справедливості, неухильного дотримання всіма державними службовцями букви закону, подолання фактів незаконного одержання посадовими особами матеріальних цінностей, послуг чи інших благ. Сучасна ситуація в Україні є складною та досить суперечливою, в країні відсутня скоординована державна політика у боротьбі з корупцією, вузьке бачення шляхів протидії [11, с. 227–228].

14 жовтня 2014 року було прийнято Закон України № 1700-VII «Про запобігання корупції», яким встановлено кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації (ст. 366-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України) [3; 6]. Рішенням № 13-р/2020 від 27 жовтня 2020 року Конституційний Суд України визнав такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною) зазначену вище статтю КК України, чим фактично скасував кримінальну відповідальність за декларування недостовірної інформації [7].

Декриміналізація ст. 366-1 КК України, можливо, певним чином, вплинуло на кількісну динаміку щодо вчинення зазначених кримінальних правопорушень. Зокрема, 4 грудня 2020 року було прийнято Закон України № 1074-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яким з КК України виключено ст. 366-1. У зв'язку з цим, усі кримінальні провадження, розпочаті за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 КК України, підлягали закриттю за п. 4 ч. 1 ст. 284 Кримінального процесуального кодексу України – «набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за

діяння, вчинене особою» (нині – «п. 4-1. втратив чинність закон, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння») [3].

Крім того, порівняно з 2021 роком у 2022 році кількість облікованих фактів декларування недостовірної інформації зросла у 78 разів, що є неприйнятним в умовах війни. За 2022 рік в Україні правоохоронними органами було зареєстровано 11 617 кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, з яких 78 – декларування недостовірної інформації (ст. 366-3 Кримінального кодексу). Для порівняння, в 2021 році зареєстровано – 18 330 діянь зазначеного вище характеру, з яких лише 1 кримінальне правопорушення пов'язане з декларуванням недостовірної інформації [8].

Законом України № 1074-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», було доповнено КК України ст. 366-2 »Декларування недостовірної інформації» та 366-3 »Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Зазначені зміни набули чинності 30 грудня 2020 року. Таким чином, з початку 2021 року декларування недостовірної інформації було знову криміналізованим. Виходить так, що або за весь 2021 рік правоохоронні органи кимось чином не виявили фактів декларування недостовірної інформації, або їх дійсно не було.

У примітку до ст. 45 КК України було внесено зміни, якими також передбачено перелік кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, до яких віднесено і декларування недостовірної інформації (ст. 366-2 КК України) лише 29 червня 2021 року Законом України № 1576-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [5; 9, с. 147].

З прийняттям Закону України від 8 липня 2022 року № 2381-IX «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану», було встановлено, що суб'єкти декларування подають декларації протягом 90 календарних днів з дня припинення чи скасування воєнного стану на території України [5].

Удосконалення практично кожної інституції кримінальної законодавства здійснюється шляхом приведення національних стандартів у сфері прав людини у відповідності до міжнародних

договорів та кращих міжнародних практик [10, с. 142]. Однак, з отриманням Україною статусу кандидата на членство в ЄС поставило перед нашою державою певні вимоги, які необхідно виконати найближчим часом. Серед таких вимог є 1) ефективна протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; 2) обов'язкове подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. При цьому декларування повинно бути відкритим (гласним), крім інформації з обмеженим доступом, а також, прозорим, тобто, без можливості уникнути декларування чи подати недостовірні дані. Попри здійснення низки заходів, нині виконати вимоги ЄС у повному обсязі не вдається, зокрема свідченням цього є прийняття зазначеного вище закону. Фактично під час воєнного стану на території України скасовано обов'язок подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що суперечить вимогам ЄС.

Через відсутність обов'язку подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і продовження воєнного стану притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації в майбутньому може мати певні складнощі, зокрема пов'язані зі скасуванням чи зміною окремих положень законодавчих актів, строків давності притягнення до відповідальності, можливості легалізації майна отриманого злочинним шляхом, переховування винних та виїзд за межі нашої держави тощо.

Для уникнення проблемних ситуацій під час правозастосування в майбутньому, до Верховної Ради України подано проєкт закону від 23 вересня 2022 року № 8071 «Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу», яким запропоновано встановити, що особи, які у 2022 році не подали декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, подають таку декларації не пізніше 60 календарних днів з дня набрання чинності цього закону. Крім того, суб'єкти декларування, які у визначений цим законом строк не подали декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у зв'язку з виконанням завдань в інтересах національної безпеки і оборони України, безпосередньою участю у веденні воєнних (бойових) дій, перебуванням в районі проведення воєнних (бойових) дій та/або на тимчасово окупованій території, іншими обставинами, спричиненими військовою агресією Російської Федерації, не підлягають притягненню до відповідальності за несвоєчасне подання такої декларації [4]. Такі зміни до КК України необхідно внести, оскільки досконалість кримінального закону безпосередньо позначається на ефективності кримінально-правової

охорони суспільних відносин, застосуванні кримінально-правових норм із дотриманням принципу законності [1, с. 19].

Отже, під час воєнного стану на території України фактично скасовано обов'язок подання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Констатовано на необхідності прийняття проекту закону від 23 вересня 2022 року № 8071 «Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу», яким запропоновано встановити, що особи, які у 2022 році не подали декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, подають таку декларації не пізніше 60 календарних днів з дня набрання чинності цього закону.

Список використаних джерел

1. Бабаніна В. В. Кримінальне законодавство України: механізм створення та реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 600 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.

4. Про внесення змін до деяких законів України з метою виконання вимог Європейської комісії щодо набуття Україною статусу члена Європейського союзу : проект Закону України від 23 верес. 2022 р. № 8071. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74966.

5. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану : Закон України від 8 лип. 2022 р. № 2381-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2381-20#n5>.

6. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовт. 2020 р. № 13-п/2020 (справа № 1-24/2020(393/20)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

8. Статистика / Офіс Генерального прокурора : [сайт]. URL: <https://new.gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.

9. Юріков О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, на підставі угод. *Нове українське право*. 2021. № 5. С. 146–151.

10. Borysov, V., Shakun, V., Babanina, V. Application of constitutional principles in criminal legislation of Ukraine. *Revista de la Universidad del Zuli*. Vol. 13, № 38. 2022. P. 140–158. DOI: <http://dx.doi.org/10.46925/rdluz.38.10>. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/Dialnet-ApplicationOfConstitutionalPrinciplesInCriminalLeg-8810143.pdf>.

11. Cherniei V., Cherniavskyi S., Babanina V., Ivashchenko V. Criminal remedies and institutional mechanisms for combating corruption crimes: the experience of Ukraine and international approaches. *Juridical Tribune*. 2022. № 12 (2). P. 227–245. URL: <http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An12v2/5.%20Cherniei,%20Ivashchenko.pdf>

Копилов Едуард Володимирович,

викладач кафедри ОРД Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ПРОВЕДЕННЯМ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану використання результатів оперативно-розшукової діяльності, а також зміст і завдання прокурорського нагляду в цій сфері є доволі актуальним питанням, яке визначає прокурорський нагляд як самостійний, специфічний вид державної діяльності, який полягає у перевірці уповноваженим суб'єктом конкретного об'єкта суворого дотримання ним законів для попередження та виявлення порушень чинного законодавства, прав і свобод людини та громадянина, що передбачає виокремлення державного та соціального призначення прокурора [1].

Прокуратура України становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому Законом України «Про прокуратуру», здійснює встановлені Конституцією України функції задля захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. Відповідно до ст. 131-1 Конституції України, прокуратура здійснює такі функції: підтримання публічного обвинувачення в суді; організація й процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими й розшуковими діями органів правопорядку; представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом [2].